

Біздің ғалымдарымыздың көбісі осылай «кілтін» тапты деп жалпылама бір сөзбен ғана айтып жүр де, ал қалай тапқандығы туралы мәселенің ең қажеті жағы айтылмай келеді. Ғалымның назарын енді мына бір таңбаларын (оңнан солға қарай оқимыз). і – р – ң – т, демек тәңрі («тәңірі, аспан, көк» құдай мағынасында – М.Ж) деп оқиды. Ғалымның назарын енді мына бір таңба тобы аударады. өйткені бұл ескерткіш тастың біреуінде де кездеседі де, екіншісінде кездеспейді. Томсон мынадай шешімге келеді. Бұл таңба осы ескерткіш арналған бетің ия батырдың есімі болуға керек. Қытай тексінде оның аты – Кюэ-те-гин. Қытай тілінде сөздің соңғы буында л дыбысының болмайтындығын және басқа тілден ауысқан сөздерді беруде л – дың түсіп қалатындығын ескере отырып зертеуші таңбалар тобын Күлтегін деген сөзбен салыстырады. Дәл осы принциппен қарағанда қытай тексіндегі Би-кя ескерткіштің (екінші таста) мынадай таңбалар тобымен сәйкес келеді. Оның мағынасы білге деген сөзді білдіреді.

Енді Томсен ескерткіштің екеуінде қайталана беретін таңбалар тобын тексереді. Бұл сөздің құрамындағы алғашқы үш таңба ғалымға белгілі. Ежелегенде оңнан солға қарай мұның әдепкі үш дыбысы түр болып шығады. Демек бұл түрк деген сөз болу керек.

Ескертетін бір жай қытай текстерінен аталған ескерткіштің тілі қай халықтікі екендігі турасында мәлімет болатын ол қытайша – ту-кюэ халқы. Демек бұл сол кешде белгілі болған барлық түркі халықтарының тілінен әлдеқайда әрідегі таза түркі диалектісінің тілі.

Сонымен Моңғолия жерінде Орхон өзенінің бойынан табылған бұл ескерткіштерді кім жасаған және олар бүгінгі халықтардың қайсысына жақынырақ. Ескерткіштерді жасаушыларда оның бас кейіпкерлері де түркі халқы, түркі жері, оның батырлары. Ал көне түркі дегенді көбіне көне қазақ тайпалары деп ұққан жөн болады.

СДУ СТУДЕНТТЕРІНІҢ ӘЛЕУМЕТТАНУ ҮРДІСІНДЕГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Далабай А., Ақбанбай. А., Керимкулова А.

Адам баласы дүниенің есігін ашқаннан бері әлеуметтену үрдісінде болады, яғни қоғам арқылы өзінің жеке тұлға ретінде қалыптасу үстінде болады. Біз өмірімізде бірнеше әлеуметтену институттарынан өтеміз. Солардың ішінде, тұлға ретінде қалыптасуына ең маңыздыларының бірі - университет.

Өз сөзімізді бастамас бұрын әлеуметтену үрдісі дегеніміз не екенін айтып кетейік. Адам баласы дүниенің есігін ашқаннан бері әлеуметтену үрдісінде болады, яғни қоғам арқылы өзінің жеке тұлға ретінде қалыптасу үстінде болады. Біз өмірімізде бірнеше әлеуметтену институттарынан өтеміз. Солардың ішінде, тұлға ретінде қалыптасуына ең маңыздыларының бірі - университет. Неге олай екеніне бірнеше себептер келтіре кетейін. Біріншіден, студент өтпелі кезеңнен өтіп, толыққанды болмаса да жеке « мен»-і қалыптасады, екіншіден ЖОО-на түсерде адам өзінің өмірінде ең маңызды шешімдердің біреуін қабылдайды, яғни мамандығын таңдайды, үшіншіден алдыңғы қатарлы ЖОО-да Қазақстанның шет-шетінен студенттер жиналады, солармен қарым-қатынас жасау арқылы, солардың ділімен, салт-дәстүрлермен танысып, адамдармен тіл табысу қабілеті жоғарлайды, төртіншіден өзіне жақын достар табасың, өйткені қызығушылықтарын бір, ортақ тақырыптар көп болғаннан кейін олармен уақыт өткізу қызық болады, бесіншіден өз-өзіне деген жауапкершілігін асады, ата-анасы алыста болған студенттер өздері шешім қабылдап үйренеді.

Ал енді, СДУ студенттерінің әлеуметтену үрдісіндегі мәселелерге тоқталатын болсақ. Әр ЖОО студенттердің әлеуметтену үрдісіне барынша қолайлы жағдайлар жасауы керек. Соған орай біз СДУ-дың ішіндегі бірнеше мәселерге тоқталып кеткіміз келеді:

1. Кредитті система арқылы оқығандықтар студенттер оқушылар мен сабақ кестесін өздері таңдауы керек. Алайда бізде олай емес! Кредитті система болғандықтан

студенттер өздеріне қандай сабақ, қандай оқушы керек екенін шеше отырып, өздерінің жеке ойларын қалыптастыруы керек.

2. Өкінішке орай, студенттер мемлекеттік қоғамдық саяси жұмыстарға аз араласады, мысалы «Жас Отан» партиясы. Осы мәселені қолға алсақ, студенттер де қоғамға қандай пайдалы әрекеттер жасай алатындығын түсінеді.
3. Студенттердің жан-жақты дамуына сайыстар аз жүргізіледі. Сондықтан да, көптеген студенттер өз дарындылықтары мен мүмкіндіктерін толық пайдаланып, көрсете алмайды. Ал, сайыстар өткізілген жағдайда, жарнама өз деңгейінде болмағандықтан, көп студенттер мұндай ақпараттарды мүлдем естімейді.
4. Кітапханада тұлғаны жетілдіретін кітаптар аз. Әрбір студент өзін, өз білімін жетілдіру үшін кітаптар қоры мол болуы керек. Бірақ, қазіргі таңда өзін-өзі жетілдіруге байланысты кітаптар жоқтың қасы.
5. Психологтар студенттермен аз жұмыс істейді. Қазіргі жастар әлсіз болғандықтан, міндетті түрде арнайы мамандар қажет. Университетте әрине, психолог бар. Алайда, студенттердің психологпен кеңесуіне жағдай жасалмаған. Арнайы мамандарға жағдай жасалса, бұл мәселенің шешімі табылады.
6. Мастер класстар мен семинарлар жүргізілмейді. Қазақстанның болашағы жастардың қолында болғандықтан, тікелей маман иелерімен кездесулер, мастер класстар жүргізілуі керек. Мысалы, әлеуметтенуге, саясаттануға байланысты белгілі саясаткерлермен студенттер арасында жиналыстар өткізу керек.
7. Ен маңыздысы, студенттер мемлекеттік маңызды сұрақтарға немқұрайлы қарайды. Мемлекетіміздің көркеюі үшін, өсіп келе жатқан жастар мемлекеттік проблемаларды шешуге белсене ат салысу керек. Бірақ, біздің байқағанымыз, мұндай проблемалар студенттерді алаңдатпайды.

Қосымша: Бұл баяндаманы біз Сүлейман Демирел университеті, Филология факультетінің 2-курс студенттерінің пікірлері бойынша жаздық. Студенттер өз ойларын әлеуметтану сабағында шағын эссе арқылы білдіріпті. Бізге 58 эссе келді. Оның 85% қыздар тарапынан жазылған, ал қалған 15% ер балалар тарапынан. Студенттердің бұл шығармаларын оқи отырып, оларды толғандыратын өзекті мәселелерді саралап көрсеттік.

«МӘДЕНИ МҰРА» МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫ ҰЛТТЫҚ ТАРИХЫМЫЗДЫ ЗЕРТТЕУДІҢ АЛҒАШҚЫ ҚАДАМЫ

Менлибаева Сандуғаш Қажығалиқызы, 5В011400-тарих ҚазМемҚызПУ

Түйін

Мақалада "Мәдени мұра" бағдарламасының ғылым мен білімді дамытудағы рөлі және нәтижелері қарастырылған.

Аннотация

В статье рассматривается значение и роль программы "Культурное наследие" в развитии науки и образования.

Тәуелсіздік жылдары тарихымыз пен мәдениетіміз жан-жақты дамып, қаржыландыру жағынан да үлкен демеу тапты. Соның бір айғағы ретінде «Мәдени мұра» бағдарламасының қабылдануы еді. «Мәдени мұра» еліміздің тарихи-мәдени мұрасын зерттеуге, сақтауға, жаңғыртуға және тиімді пайдалануға бағытталған кешенді іс-шараларды іске асыруды қамтамасыз ету